

МЕТОДИЧНИЙ ДОРОБОК СВІТЛАНИ ЄРМОЛЕНКО

Валентина ШЛЯХОВА

кандидат педагогічних наук,
доцент Черкаського національного університету

Анотація. Статтю присвячено аналітичному огляду науково-методичних праць професора Світлани Єрмоленко на тлі проблем та досягнень сучасної лінгводидактики. З'ясовано внесок ученої у розбудову філософії шкільної мовної освіти, передовсім у становлення світоглядної функції сучасного процесу навчання української мови. Описано розроблені дослідницею методичні шляхи, що розвивають українознавчий світогляд школярів, забезпечують формування у них національно-культурних цінностей, мовного чуття та культури мовлення. Особливу увагу приділено авторському баченню нового покоління підручників з української мови, призначенню та функціям сучасної навчальної книги.

Ключові слова: функції мови, мовна освіта, принцип навчання, підручник з української мови.

Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах зазнала кардинальних змін за останні два десятиліття. Ці зміни зумовлені тим, що Україна стала незалежною, а українська мова, набувши статусу державної, почала виконувати ті функції, які упродовж століть їй було немислимо реалізовувати. Тогочасна методична наука була в кризовому стані, оскільки нові функції мови виявили низький рівень спроможності значної частини українського суспільства виконувати свої професійні та громадянські обов'язки. Багато ви-

сокопосадовців демонстрували на всю країну низький рівень мовленнєвої підготовки, здобутої у навчальних закладах, а фахівці з різних галузей знань, зокрема сфери діловодства, яке традиційно використовувало засоби наукового та офіційно-ділового стилів російської мови, відчували безпорадність у застосуванні української мови у професійній діяльності. Вони потребували перекладних російсько-українських словників, довідників із культури мови, які допомагали б їм використовувати відповідні українські термінологічні одиниці та словосполучення

для ведення документації. Новий статус української мови надав їй можливість виконувати функції, задля яких належало мобілізувати зусилля філологів, що передовсім досліджували термінологічні системи та норми сучасної української літературної мови, а також лінгводидактів, які запропонували б нові технології мовної освіти для формування україномовної особистості.

Якщо традиційно серед функцій літературної мови за попередніх часів називалися лише лінгвістичні – комунікативна, мислеоформлювальна, гносеологічна, естетична, то після здобуття Україною незалежності науковцям було дозволено говорити про суспільні, ті, які попередня влада намагалася замовчувати, – державотворчу, націєтворчу, культуроносну.

Свого часу І. Огієнко закликав українців не забувати про рідномовні обов'язки, сприяти подальшому розвитку літературного варіанта української мови, адже саме його використання та розбудова забезпечує соборність народу, а відтак і його непоборність [12].

Я. Радевич-Винницький та В. Іванишин у праці «Мова та нація», крім вищезгаданих, виділяють також **ідентифікаційну** функцію, заявляючи, що «кожен із нас має свій портрет», мовний «паспорт», у якому віддзеркалені всі параметри нашого «Я» – національно-етнічні, соціальні, культурні, духовні, вікові». Автори закликають усіх членів української політичної нації не ігнорувати цієї функції мови, «щоб не втратити можливості бути своїм для своїх». На думку вчених, мова виконує і **демонстративну** функцію, яка виявляється у підкресленому вираженні за допомогою мови своєї етнічної, національної належності. У період бездержавності України громадяни часто відмовлялися від використання рідної мови у професійному та громадському житті, щоб не афішувати свою українськість, оскільки, як згадують очевидці, демонструвати свою літературну україномовність було політично небезпечно, це привертало увагу, сприймалося як націоналізм і викликало підозру.

Світлана Єрмоленко виділяє **представницьку** функцію мови, згідно з якою кожна держава має своє мовне обличчя, а світове співтовариство співвідносить країну з її державною мовою [14, 84].

За нових часів виникла ситуація, коли треба було осмислити, яким чином можна формувати нову особистість нового часу, особистість, яка хотіла б демонструвати свою дотичність до української спільноти і мала змогу робити це засобами її мови. Належало проаналізувати пройдений у непростих умовах шлях мовних утисків і вже сформованого в українців стереотипу про те, що знати українську мову не обов'язково. Задушливу атмосферу для методики навчання української мови в часи попереднього політичного устрою виразно демонструє спогад І. Ющука про те, як працівники редколегії журналу «Українська мова і література в школі» мусили у 1970 р. цілий тиждень виривати сторінку (тираж номера часопису був понад 52 тис. екземплярів) із необачно процитованою одним із дописувачів кон'юнктурною фразою В. Леніна про те, що в Україні треба «говорити в усіх радянських установах рідною мовою, вслякя протидіючи русифікаторським спробам відтіснити українську мову на другий план» [17, 3].

У цей непростий, переломний для методики

української мови час Світлана Єрмоленко, знайний і шанований мовознавець, науково-методичними публікаціями заявляє про себе, поперше, як про філософа освіти, долучаючись до створення нових концептуальних засад навчання української мови, осмислення потреби формування українознавчого світогляду засобами мовної освіти, виявлення методичних шляхів мотивації в учнів пізнавальної діяльності, націленої на вивчення української мови та спілкування нею. Усвідомлюючи нагальність створення нового покоління підручників і *маючи* власне бачення змістового наповнення цих засобів навчання, учена береться за підготовку нових підручників з української мови. Як автора навчальної книги з мови Світлану Єрмоленко вирізняли з-поміж інших підручникотворців надзвичайно розвинене за часів тривалої та невтомної праці на ниві філології мовне чуття, енциклопедична обізнаність у царині культури мови та стилістики, закоханість в українську писемність, її естетику.

Викладаючи для майбутніх учителів української мови навчальну дисципліну «Шкільний курс української мови та методика його навчання», вступне заняття ми розпочинаємо з аналізу ретроспективи становлення сучасного бачення пріоритетів методичної науки та хронологічного порядку концепцій мовної освіти в Україні. У 1993 р. Тамара Донченко у статті «Про концепцію вивчення рідної мови в школі» поділилася своїми міркуваннями про недоліки традиційного навчання рідної мови, коли предмет вивчення постає як «сукупність сухих правил, формул і схем», оскільки протягом десятиліть, починаючи з 30-х років ХХ ст., програми з рідної мови орієнтували вчителя-словесника на передачу учням теоретичних відомостей про структуру мови, її ієрархію, або яруси, особливості словозміни та словотворення. Дослідниця наголошує на потребі комунікативно-практичного спрямування шкільного курсу мови, згідно з яким навчання має забезпечити в учнів готовність послугоуватися українською мовою в різних життєвих ситуаціях [1].

Того самого 1993 р. М. Стельмахович виклав своє бачення розбудови методичної науки на етнопедагогічних засадах, акцентувавши потребу формування нової особистості без меншвартісних комплексів, такої, що знає правдиву історію свого народу і готова долучитися до розвитку його духовного та інтелектуального потенціалу. Учений проаналізував тогочасні програми з української мови, практику її викладання у школах, підручники і заявив про те, що роки перебудови народної освіти в незалежній Україні не принесли істотних змін: «Годі знайти плекання в учнів любові до української мови, національного почуття гордості за красу і велич рідного слова... створюється враження, що цілком самостійної української мови наче й взагалі не існує, бо, як твердить програма, «в українській і російській мовах як близькоспоріднених подібного більше, ніж відмінного» [16, 19]. Відомий учений-лінгводидакт подав своє бачення подальшого удосконалення методики навчання української мови, яка ґрунтувалася б на реалізації принципів, що базуються на засадах етнопедагогіки та народознавства, – народності (репрезентація української мови як геніального творення багатогранної діяльності українців), історизму (виклад правдивої інформації про історію української мови та України,

про долю, нерідко драматичну, українських учених-мовознавців), етнічної соціалізації (плекання в українських учнів гордості за свій народ та свою мову, бажання гарно вчитися, аби опанувати набуті народом культурні скарби), європеїзму (репрезентація української мови як однієї з європейських, формування в учнів її високого зразка), культуровідповідності (забезпечення розвитку мовного чуття, нормативності, ораторського мистецтва) та інших. М. Стельмахович підкреслював, що головною метою пропонуваної ним альтернативної методики було «замінити офіційну україномовну методику методикою українською, що дасть змогу значною мірою зробити й українську школу українською» [16, 23]. Риторичним запитанням він спонукав своїх однодумців-сучасників до активних дій: «Настав нарешті той вирішальний час, коли живемо і будемо самостійну Українську Державу. То неже немає на Україні відданих нашому народові талановитих лінгвістів, учених-методистів, освітніх працівників, які творили б не піддансько-колоніальну, а наукову, альтернативну їй українську методику? Коли вже наші вчителі й учні матимуть у своєму розпорядженні справжні програми й підручники з української мови, альтернативні й різноваріантні, для вільного вибору, гідні високого покликання рідної школи?» [16, 20].

Першою з ученого світу, хто почула, підтримала і розвинула нове бачення методики навчання української мови, стала доктор філологічних наук Світлана Єрмоленко. У 1994 р. разом із доктором філологічних наук Любов'ю Мацько вона відгукнулася на заклик М. Стельмаховича авторським *баченням* майбутнього мовної освіти у школі – «Навчально-виховною концепцією вивчення української (державної) мови». Це було наступним і визначальним кроком української лінгводидактики. Відштовхуючись від запитів нового часу, автори чітко сформулювали свій погляд на мету шкільної мовної освіти, яка, по-перше, має формувати громадян України, котрі, незалежно від їхнього етнічного походження, володіли б державною мовою настільки, щоб належно виконувати свої посадові обов'язки, творити єдину державу і формувати її суспільство; по-друге, не обмежувати засвоєння мови інтелектуальним рівнем, а забезпечувати інтелектуальний розвиток особистості, створюючи можливість засобами української мови задовольняти потребу в доступі до сучасних високоінформативних текстів; по-третє, забезпечувати виховання духовно-емоційної сфери учнів, не обмежуючи його текстами, що є скарбами національними, а й залучати україномовні переклади перлин світової літератури, тим самим долучаючи школярів до загальнолюдських цінностей; по-четверте, усім цим забезпечувати національно-патріотичне виховання громадян [6, 31]. Домогтися такого результату мовної освіти можна за дотримання ряду умов, про які має подбати політична та державна еліта, а саме: підтримання державою та суспільством державного статусу української мови, усвідомлення її державотворчої та ідентифікаційної функції, самозаглиблення у ментальні пріоритети свого народу, виокремлення у мовній освіті світоглядного принципу, розбудова мовної освіти на засадах українознавства. Автори цієї концепції як творчі, високоосвічені люди з філологічним мисленням намагаються переконати тих, від кого залежить, якою бути

мовній освіті майбутнього загалом та наступному поколінню громадян України зокрема, пропонують створювати умови, що забезпечать пробудження індивідуальної мовотворчості особистості, виховання людини висококультурної і в мовленнєвій поведінці, і в мисленні, і в різнорівневому спілкуванні. Любов Мацько та Світлана Єрмоленко закликають українську спільноту будувати нову освіту на засадах категорій добра та краси, а цьому сприятиме: а) прийняття мовцями культуромовних пріоритетів – правильності, точності, логічності, багатства, чистоти, доречності, виразності, емоційності, тональності мовлення та б) стилістичних пріоритетів, які позначаються на виборі колоритів мовлення – інтимного, дружнього, грайливого, офіційного, урочистого.

Отже, учені намагаються донести до українського політикуму та громадськості, що настав час кардинально змінити ставлення і до статусу української мови в суспільстві, і до стану мовної освіти в родині, садочку, школі, ВНЗ; потрібно створити умови, коли б до українського мовомислення та мовотворчості долучалися не лише освітяни, а й представники інших професійних сфер діяльності; громадяни повинні позиціонувати себе як висококультурні особистості, які мають належний рівень україномовної підготовки і готові послугоуватися нею, дбаючи про дотримання літературних норм вербальної спілкування зокрема і загальнолюдських норм поведінки в цілому.

Акцент на потребі формування і виявлення українознавчого світогляду засобами мовної освіти був підтриманий методистами в подальших концепціях мовної освіти й укладачами програми з української мови, в якій соціокультурна змістова лінія нині націлена, по-перше, на збагачення свідомості школяра різноплановою інформацією про Україну та, по-друге, на його самоусвідомлення як представника українського народу, для якого українська мова є рідною.

Свої погляди на **українознавче спрямування мовної освіти** Світлана Єрмоленко невтомно популяризує для учительської спільноти засобами педагогічної періодики. У 1997 р. у часописі «Українська мова та література» було започатковано рубрику «Дім мій – мова». Як завідувач відділу мови Інституту українознавства Київського національного університету ім. Тараса Шевченка дослідниця звертається до вчителів зі статтями «Мова як суспільне явище. Державотворча функція мови» та «Мова – це наша національна ознака». Викладені ідеї згодом знаходять розвиток у монографії «Мова і українознавчий світогляд», де автор переконує педагогічну спільноту в тому, що державний статус української мови багато значить для консолідації українського суспільства, а всі суспільні функції мови є похідними від основної серед них – освітньої, завдяки якій здійснюється формування державницького світогляду громадян [4, 105]. Світлана Єрмоленко стверджує, що мова – це діяльність, і мовна поведінка залежить від виробленого автоматизму спілкування [4, 101], навчання мови потребує осмислення її як суспільного та соціального феномену, а мовлення – як реалізацію соціальних ролей [4, 104].

Не лише вчителів, але й кожному свідомому громадянину українського суспільства належить задуматися над змістом міркування

Світлани Ермоленко про те, що «мова як живий організм потребує активного вживання в усіх сферах. Від такого суспільного функціонування вона збагачується, поповнює свій словник, розвиває інтелектуальні й емоційні сили, закладені в ній як у суспільному явищі. Тільки в спілкуванні народжуються нові відтінки, нюанси, грані слова, особливості його сприймання різними людьми» [4, 108]. Задумаймося над тим, що саме від нас, українських громадян, від нашого щоденного мовного вибору і характеру спілкування, від нашого мовосприймання, мовореагування та мовотворчості і залежать стан та подальша доля української мови.

Сучасна лінгводидактика розглядає мовлення як діяльність, для якої характерні такі етапи: мотиваційний, планувальний, операційний, контрольо-корекційний, і визначає основним підходом до мовної освіти комунікативно-діяльнісний, згідно з яким навчання мови передбачає формування україномовної особистості, підготовленої до використання української мови в усіх сферах своєї життєдіяльності. Методисти по-різному підходять до висвітлення цієї лінгводидактичної проблеми. Заслугує на увагу новий, соціолінгвістичний погляд Світлани Ермоленко. У праці «Формування української мовної особистості» автор привертає увагу до сутності особистості як носія певних цінностей і зауважує, що сучасний україномовний вибір потребує від особистості трьох чеснот: **українознавчого світогляду, національно-культурної самоідентифікації та мовної стійкості** [5]. Дослідниця обґрунтовує таку потребу тим, що у нинішніх умовах глобалізації кожний народ поставлений перед вибором у державницькій діяльності – зберегти свою самобутність чи асимілюватися, відстоювати рідну мову як державотворчий чинник чи упокорюватися мові більш сильного та витривалого опонента. У дослідженні систематизовано передумови, які позначаються на становленні мовної особистості, – психологічні, комунікативні, соціальні. Зрозуміло, більшість із них має забезпечити політична воля керівників держави, скажімо, врахування рівня володіння державною мовою для подальшого професійного становлення чи створення умов для забезпечення культурних та освітніх потреб молоді україномовними джерелами інформації. Однак учителю рідної мови варто осмислити думки про можливість формування українознавчого світогляду школярів, національної гідності, мовної стійкості та переборення психологічного дисконфорту носія української літературної мови в сучасному молодіжному середовищі завдяки осмисленню інформації про видатних людей України, які свідомо обирали для себе непростий шлях чесного, а інколи і жертвовного служіння своєму рідному народові, а також систематичною роботою за крапельною методикою з метою долучення школярів до виявлення та оцінювання ментальних особливостей українців за матеріалами самопізнання народу, збереженими в афоризмах та зразках фольклору й художньої літератури.

Наприкінці 90-х років ХХ ст. гостро постала проблема створення **нового покоління шкільних підручників** з української мови, які докорінно відрізнялися б від попередніх тим, що мали допомагати вчителю задовольняти нові соціальні запити суспільства – формувати активну, національно свідому, різнобічно розви-

нену, духовну особистість. Для цього потрібно формувати новий, українознавчий, світогляд школяра, закладаючи в процес навчання текстоцентричний підхід і наповнюючи підручники текстами високої естетичної та морально-етичної вартості, передовсім про національну культуру, щоб учні брали активну участь в їх різнобічному аналізі, обговоренні нової для них інформації, в осмисленні життєвого шляху та особистісних рис найвидатніших постатей вітчизняної історії та культури (адже на цих зразках учень мав формувати власні особистісні пріоритети!) та набували досвіду емоційно-ціннісного ставлення до того, що їх оточує. Учасники дискусії та автори «Концепції підручника рідної мови (української). 5–11 класи» Леонід Скуратівський та Галина Шелехова хотіли бачити нові підручники такими, що урізноманітнюють пізнавальну діяльність школярів змістом – популярністю, доступністю, жвавістю викладу, елементами проблемності та діалогізації; формою – багатофункціональними вправами та завданнями, які формували б мовну особистість, що належно володіє чотирма видами мовленнєвої діяльності – аудіюванням, читанням, говорінням та письмом. Така система завдань мала забезпечити реалізацію комунікативно-діялісного та функціонально-стилістичного підходу до навчання, що готувало б особистість до подальшої мовленнєвої діяльності, формувало б «життєво необхідні уміння й навички уважно і вдумливо слухати, у різний спосіб читати (швидко, оглядово, вибірково, неквапом, аналітично; вголос, виразно і мовчки), говорити доречно, чітко, переконливо; правильно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами, характерними для різних типів, стилів і жанрів мовлення під час створення власних висловлювань; постійно збагачувати своє мовлення мовними засобами; оволодівати культурою спілкування» [15, 7].

Світлана Ермоленко, знаний у світі фахівець у царині стилістики та культури мови, керована почуттям громадянського обов'язку, усвідомлюючи свій фаховий потенціал, долучилася до створення нового покоління підручників для юних громадян України. Ці підручники були покликани формувати мовну особистість, яка тонко розуміє нюанси рідної мови та мовну культуру.

Ознайомлення зі змістом семи підручників, підготовлених Світланою Ермоленко у співпраці з учителем-методистом Вікторією Сичовою [7, 8, 9, 10, 11], дозволяє зробити висновок, що автори навчальних посібників, які написані бездоганною українською мовою, налаштовують учнів на довірливі стосунки з навчальною книгою (у 5, 6, 7 класах сам підручник звертається у передмові до учнів, називаючи їх своїми друзями, розповідаючи про ті цікавинки, які їх чекають у процесі спільної праці з книгою упродовж навчального року; у наступних класах до майбутніх читачів звертається вже авторський дует). Дбаючи про те, щоб навчання приносило учням задоволення, психологічне розвантаження, автори створили рубрики «Усміхнімось» та «Це цікаво». Важливо, що автори дотримуються принципу текстоцентризму, пропонуючи учням тексти різної тематики, передовсім світоглядної (про українську мову, історію України, її культурні цінності, позитивне сприймання нашого народу іноземцями, відомих українців, якими пишається наш народ). Авторський

колектив розуміє вікові проблеми своїх опосередкованих співрозмовників і у ненав'язливій формі пропонує дружні поради: як порозумітися з оточенням (родиною, друзями, вчителями), яку манеру спілкування обрати у різних ситуаціях, як підкріпити гарне мовлення гарними вчинками.

Учні мали можливість ознайомитися з різностильовими та різножанровими текстами, що належать перу авторитетних людей, які представляють різні сфери діяльності. Це передовсім письменники, зокрема Максим Рильський, Олександр Довженко, Василь Симоненко, Євген Гуцало, перекладач Андрій Содомора, відомий чеський письменник та соціолог Іржі Томан, учитель української мови Бабанської ЗОШ, що на Уманщині, письменник та перекладач Степан Павленко; директор Стеблівського літературно-меморіального музею І.С. Нечуя-Левицького Сергій Хаврусь; науковці – доктор філологічних наук Петро Кононенко та доктор педагогічних наук Олена Горошкіна. Учні мали можливість дослухатися до пропонованих міркувань, взяти участь в їх обговоренні, у формуванні власної позиції щодо прочитаного.

Незабутнє враження залишає у пам'яті школярів різнопланова інформація про міста і села України. Скажімо, для школярів Черкащини приємною несподіванкою буде прочитати у підручниках для 5 та 9 класів про Умань, для 7 класу – про Черкаси та Стеблів.

Соціокультурна змістова лінія чинної програми з української мови орієнтує підручникотворців подавати інформацію про відомих українців для того, щоб учні позбувалися нав'язаного нам почуття меншовартості, переконувалися у талановитості своїх попередників та сучасників, осмислювали крізь призму прочитаного своє громадянське призначення, задумувалися над вибором у майбутньому «сродної праці». Світлана Єрмоленко та Вікторія Сичова спланували роботу таким чином, що шестикласники довідуються про внесок у становлення українського суспільства представників доби козаччини Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, діячів науки та культури XVIII ст. (Григорія Сковороди), XIX ст. (Пантелеймона Куліша та Івана Пулюя, Софії Русової, Ігоря Сікорського, Лесі Українки та інших). Семикласникам запропоновано самозаглибитися, осмислити пізнане раніше, повірити у твердження: «Якщо хочеш щось отримати, спочатку треба щось віддати». Автори дають поради про шляхи виховання сили волі, подолання роздратування, потребу формувати у собі вміння відчувати настрій рідних людей та шанобливо ставитися до батьків, учителів, старших людей. Від прочитання навчальної книги для 7 класу складається враження, аналогічне тому, що залишає по собі дружна, довірлива розмова близьких, небайдужих одне одному людей. Дев'ятикласники, завдяки авторській концепції, мають змогу довідатися про життєве кредо заслужених осіб сьогодення: академіка Василя Ремесла, хірурга Миколи Амосова, кобзаря Василя Нечепи, танцівника Сергія Лифаря, подружжя письменників Марини та Сергія Дяченків, співачки Софії Ротару. Мудрість авторів виявляється у тому, що вони подають цю інформацію саме тоді, коли учні починають задумуватися над вибором свого подальшого життєвого шляху, зокрема професії.

Постійно переймаючись проблемою моти-

вації в школярів потреби навчатися української мови та спілкуватися нею, Світлана Єрмоленко та Вікторія Сичова пропонують тексти про світ захоплень молоді (Інтернет, футбол), вводять неологізми зі світу сучасного молодіжного життя (ді-джей, фрилансер, волонтер) та зразки молодіжних жаргонізмів (фанера, мінусівка, фани, імейлити). Автори прагнуть переконати молодь, що знати українську мову досконало – означає мати доступ до цікавої інформації, мати спроможність самому розповісти щось цікаве і зробити це цікаво, так, щоб захопити слухачів і змістом, і формою. Як стиліст Світлана Єрмоленко вводить у контекст підручника рубрику «З бабусиною скрині», де у вигляді драматизованого дійства, героями якого є бабуся та її онуки, відбувається збагачення розмовного мовлення школярів потужними засобами образності та виразності мовлення – фразеологізмами. Як фахівець із культури мови співавтор підручників добирає матеріали для рубрики «Усміхнімось», які переконують читачів у тому, що невправне володіння мовою, її ресурсами, нехтування нормами та правилами призводить до створення комічних ситуацій, непорозуміння між учасниками діалогу, комунікативних невдач. Методичною знахідкою авторського колективу аналізованого покоління підручників вважаємо завдання для самоперевірки після кожної з тем. Важливо те, що серед пропонованих завдань переважають тестові, тим самим підручник забезпечує систематичну підготовку школярів до зовнішнього незалежного контролю. Автори намагаються розвивати лінгвістичне мислення школярів засобами завдань із загального мовознавства. Наприклад, «у турецькій та узбецькій мовах немає родів. Чому ж турецьке слово «плов» ми відносимо до іменників чоловічого роду, а узбецьке слово «піала» до жіночого?» [8, 92]. Привертає увагу несподіване для школярів потрактування початкової форми якісного прикметника як форми нульового ступеня порівняння [8, 148]. Після тривалого розміркування, націленого на те, щоб уловити хід мислення авторів, які до традиційних для шкільного курсу форм вищого та найвищого ступенів порівняння якісних прикметників додають нову, зрештою погоджуємося, що вони мають рацію: дійсно, не всі якісні прикметники мають ступені порівняння. У рубриці «Це цікаво» читаємо, що такої можливості позбавлені прикметники, у яких міра якості виражена словотворчими засобами – префіксами, суфіксами, стилістичними – повторенням слів, граматичними – уживанням прикметників та прислівників. Отже, все логічно: якщо у слові закладено потенціал виразити різну міру вияву ознаки формотворчими засобами, то чому б цю форму не назвати стартовою, тобто нульовою?

У перед'ювілейному інтерв'ю Світлана Єрмоленко поділилася потаємним: «Я мрію, щоб мовно-естетичні знаки української культури стали ширше відомими через підручники та наукові статті. Прагну знайти шляхи, щоб у свідомість учнів, студентів входили саме мовно-естетичні знаки із шедеврів художньої літератури». Розмірковуючи про свій методичний доробок, додала: «Підручник з української мови – компонент національної культури, мета якого – виховувати учнів зі стійкою мовно-національною свідомістю» [13, 53]. Як бачимо з проаналізованої джерельної бази, Світлана Єрмоленко вдалося досягти омріяного: мовна

освіта тепер ставить перед собою чітку мету – формування національно свідомої україномовної особистості. Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах до основних принципів навчання відносить принципи україноцентризму та функціонально-стилістичний, навчання української мови на основі нового покоління підручників позитивно позначається на якості мовлення школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донченко Т. К. Про концепцію вивчення рідної мови в школі // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 1. – С. 3–4.
2. Ермоленко Світлана. Мова як суспільне явище. Державотворча функція мови // Українська мова та література. – 1997. – Число 7 (23). – С. 6–7.
3. Ермоленко С. Мова – це наша національна ознака // Українська мова та література. – 1997. – Число 14 (30). – С. 11.
4. Ермоленко С. Мова і українознавчий світогляд: Монографія. – Київ: НДІУ, 2007. – 444 с.
5. Ермоленко С. Формування української мовної особистості // Українознавство. – 2010. – № 1 (34). – С. 120–123.
6. Ермоленко С., Мацько Л. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови // Дивослово. – 1994. – № 7. – С. 28–33.

7. Ермоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: Підруч. для 5-го кл. – К.: Грамота, 2005. – 240 с.
8. Ермоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: Підруч. для 6-го кл. – К.: Грамота, 2006. – 296 с.
9. Ермоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: Підруч. для 7-го кл. – К.: Грамота, 2009. – 296 с.
10. Ермоленко С. Я., Сичова В. Т. Українська мова: Підруч. для 9-го кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Грамота, 2009. – 304 с.
11. Ермоленко С. Я., Сичова В. Т. Українська мова: Підруч. для 10-го кл. загальноосвіт. навч. закл. (академічний рівень). – К.: Грамота, 2010. – 304 с.
12. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. – К.: Либідь, 1995. – С. 75–83.
13. Пономаренко А. «Мова – моє «неокраїне крило» // Українознавство. – 2012. – № 3 (44). – С. 49–53.
14. Радевич-Винницький Я., Іванишин В. Мова і нація: Тези про місце і роль мови в національному відродженні України. – Львів: Априорі, 2012. – С. 80–90.
15. Скуратівський Л., Шелехова Г. Концепція підручника рідної мови (української). 5–11 класи // Українська мова і література в школі. – 2001. – № 3. – С. 5–7.
16. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи методики української мови // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 5–6. – С. 19–23.
17. Ющук І. Три роки навчання // Дивослово. – 2001. – № 4. – С. 3.

Валентина Шляхова

Вклад Светланы Ермоленко в развитие методики преподавания украинского языка

Аннотация. *Статья посвящена аналитическому обзору научно-методических работ профессора Светланы Ермоленко на фоне проблем и достижений современной лингводидактики. Выяснен вклад ученой в развитие философии школьного языкового образования, прежде всего в становление мировоззренческой функции современного процесса обучения украинскому языку. Описаны разработанные исследовательницей методические пути, развивающие украинознавческое мировоззрение школьников, обеспечивающие формирование у них национально-культурных ценностей, языкового чутья и культуры речи. Особое внимание уделено авторскому видению нового поколения учебников по украинскому языку, назначению и функциям современной учебной книги.*

Ключевые слова: *функции языка, языковое образование, принцип обучения, учебник по украинскому языку.*

Valentyna Shliahova

Methodological works of Svitlana Ermolenko

Annotation. *The article is dedicated to analytic review of prof. Svitlana Ermolenko's scientific works on the background of problems and achievements of modern linguistic didactics. Scientist's contribution into philosophy of school language education and first of all into formation of world-view function of modern Ukrainian language education process, is ascertained. Circumscribed by the researcher methodological ways, which develop Ukrainian studies pupils' world-view, ensure formation of their national and cultural values, language sense and language culture are described. Special attention is paid to the author's vision of new generation of Ukrainian language textbooks so as to the functioning and assignment of modern educational book.*

Key words: *language functions, language education, study principles, Ukrainian language textbook.*